

Sosyal Uyum Göstergesi Olarak Gaziantep'te Suriyelilerin STK'larının Deprem Sonrasında Kapasite Kullanımları

Capacity Utilization of Syrian NGOs in Gaziantep After the Earthquake as an Indicator of Social Cohesion

Mehmet Ateş¹, Hatice Kübra Canpolat², Zeynep Çitçi³, Canan Şeyma Demir⁴,
Betül Doğan⁵, Aziza Ergeshkyzy⁶, Yücel Karadaş⁷, Hatice Öndeş⁸

Öz

Toplumsal hayatta arayışı yapılan kavramların geçerliliği, toplumdaki grup, kurum veya bireylerin davranışlarına bakarak sınıanabilir. Bir toplumda veya şehirde yaşayan göçmenlerin yerli halka uyumu, göçmenlerin yemek alışkanlıklarından, giyim kuşamından, eğitim hayatlarındaki becerilerinden, ekonomik hayatta ayakta kalabilme başarılarından hareketle çıkarılabilir. Sosyal uyumun gözlenebileceği çarpıcı alanlardan biri de, göçmenlerin sivil toplum kuruluşlarının (STK) efektif bir şekilde kullanılıp kullanılmadığıdır. Özellikle deprem gibi, sosyal kriz sonuçları olan büyük bir affette göçmen STK'larının kapasite kullanımları, bu kurumların yerleştikleri toplumdaki uyum süreçleri hakkında fikir vermektedir. Gaziantep'te konuşlu olan Suriyeli STK'ların 6 Şubat 2023 depreminin yarattığı sosyal kriz ortamında, başta Suriyeli göçmenler olmak üzere depremezdelerin bu krizi daha hafif atlattıklarına yardımcı oldukları bilinmektedir. Söz konusu STK'ların aktif kapasite kullanımları, aslında Suriyelilerin ve onların STK'larının Türk bürokratik sisteminde, ekonomik alt yapısında ve kültürel ortamında var olabileceği düzeyleri, dahası bu değişkenlere uyum düzeylerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, sivil toplum kuruluşları, deprem, Suriyeliler

Abstract

The validity of the concepts sought in social life can be tested by looking at the behavior of groups, institutions or individuals in society. The adaptation of immigrants living in a society or city to the local population can be inferred from the immigrants' food habits, clothing, skills in education, and their success in surviving in economic life. A striking area where social cohesion can be observed is the effectiveness of immigrants' non-governmental organizations. Especially in a major disaster that results in a social crisis, such as an earthquake, the capacity use of immigrant NGOs gives an idea about the adaptation processes of these institutions in the society in which they settle. It is certain that Syrian NGOs stationed in Gaziantep, in the social crisis environment created by the February 6, 2023 Earthquake, helped earthquake victims, especially Syrian immigrants, to overcome this crisis more easily. The active capacity usage of the NGOs in question actually shows the level of existence of Syrians and their NGOs in the Turkish bureaucratic system, economic infrastructure and cultural environment, and moreover, their level of adaptation to these variables.

Keywords: Migration, non-governmental organizations, earthquake, Syrians

¹ Doktora öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, mehmet_ates_1995@hotmail.com

² Öğretim Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, hacceke@gmail.com

³ Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, dytzeynepgungordu@gmail.com

⁴ Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, cnsym@gmail.com

⁵ Doktora öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, betuldogan.odga@gmail.com

⁶ Doktora öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, hanboto2706@gmail.com

⁷ Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, karadas@gantep.edu.tr

⁸ Doktora öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü gecerhatice@yahoo.com

Sivil Toplum, Yardımseverlik ve Türkiye’de Sivil Toplum

Göç, çeşitli sebeplerden ötürü insanların yaşadıkları hayatlarını, akrabalarını, evlerini, işlerini, yurtlarını, kültürlerini ve yaşamlarının diğer bağlı olduğu şeyleri bırakarak ya da bırakmak zorunda kalarak farklı bir coğrafyaya taşınması ve yeni bir hayat kurup ve o hayata uyum sağlamaya çalışması olarak ifade edilmektedir (Toros, 2008, s. 9).

Mevcut küresel tahminlere göre 2020 yılı itibariyle dünya üzerinde 281.000.000 uluslararası göçmen bulunmaktadır. Bu sayı da küresel nüfusun %3,6’sına denk gelmektedir. Net rakam olmamakla beraber uluslararası göçmen sayısının son 50 yılda 3 kat arttığı tahmin edilmektedir. Son 30 yılda 128.000.000 insan göç ederken bu sayının 1990’da 153.000.000, 1970’de 84.000.000 olduğu bilinmektedir (IOM, 2022: 18-50). Son 50 yılda geçen zamana baktığımızda özellikle küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin artmasıyla beraber göç de dinamik bir süreç kazanmış ve göçler ekonomik, ya da temelinde kapitalist ve küresel çıkarların bulunduğu ekonomik temelli zorunlu göçler haline gelmiştir (Çetin, 2015, s. 18).

Bu küreselleşme ile oluşan zorunlu ya da ekonomik göçün sonucu olarak meydana gelen insanların barınması, beslenmesi gibi temel ihtiyaçlarda STK’ların rolü büyüktür. STK’ların rollerine bakmadan önce Sivil toplum kavramına derinlemesine bakmalıyız. Sivil Toplumun kavramsal ve fikrîsel temelleri çok eskiye dayansa da sivil toplum, 20. yüzyılda özellikle de 90’lı yıllarda çokça tartışılan ya da dünyada yaşanan güncel gelişmeler sebebiyle tartışılma ihtiyacı duyulan bir kavram haline gelmiştir. Tarihte meydana gelen bazı toplumsal ve insani temelli olaylar, Berlin Duvarı’nın yıkılması (1989), Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan siyasal rejim değişiklikleri ve bu ülkelerin demokrasiyle olan ilişkileri artık sivil toplum temelli bir perspektiften tartışılmaktadır. Bununla birlikte 1980 sonrası ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler de sivil toplum kavramı ile anlaşılmaya çalışılmaktadır (Keane, 1993 aktaran Ozan, 2014: 99). Bu dönemde otoriter rejimlerin dağılması sonrasında meydana gelen kanlı demokrasiye geçiş süreçleri ve insanlığın karşılaştığı tehlikeler, sivil toplumu gündeme getirmiştir (Keyman, 2004 a:19). Genel bir tanımla “STK’ları toplum yararına çalışan, demokrasinin gelişmesine katkıda bulunan, maddi kazanç hedeflemeyen devlet dışı sivil kuruluşlar olarak tanımlamak mümkündür” (Erözden, 1998: 13).

STK daha iyi, insani bir hayatı hedeflerler ve amaçları topluma fayda sağlamak ve değer üretmek olan gönüllülerden oluşur. Sivil toplumda temel dayanak olarak gönüllülük esastır. Çünkü fayda sağlamak ve değer üretmek kavramları yalnızca gönüllülük ve istekli bir çabayla sürdürülebilir ve etkin bir hal alabilir. Sivil toplumda sürdürülebilirlik olmazsa olmazdır ve sivil toplumun daha fazla fayda sağlayarak gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden, mevcut ihtiyaçları karşılayabilme ve bunu aktararak devam ettirebilmelerini sağlar. Temelinde ise gönüllülük yatar (BM Türkiye, 2022). Gönüllülük esasıyla birlikte yardımlaşma, arkadaşlık, beraber bir şeyler yapma duygusu, insanların gönüllü olarak bir araya gelmesi ve bir şeyler üretmeye çalışması, sivil toplumunun temelini oluşturur. Dahası bireylerin tek başlarına yapamadıklarını birlikte yapabilmek anlamına gelen, birliktelik kuvveti ve beraberliğin vermiş olduğu olumlu enerji, yardımlaşmayı, gönüllülüğü ve beraberliği temsil etmektedir (Keyman, 2004: 2- 3). Bundan dolayı STK’lar, fayda ve para odaklı düşünmeyen, büyük oranda, dayanışma odaklı, gönüllü ve idealist bir ruhla çalışma yapabilecek insanlardan kadro oluşturmaktadır. (Werker-Ahmed, 2007:7).

STK’lar değer üretirken toplumlar ve bireyler arasındaki dostluk ve beraberlik ilişkilerini de sağlamlaştırırlar. Dolayısıyla STK’lar hem insanların ihtiyaçlarını ve menfaatlerini topluma karşı sağlam bir şekilde muhafaza edebilmelerine imkân sağlar, hem de

onların ilişkilerini sağlam temellere oturttukları karşılıklı güven etkileşimi sağlayıp toplumların kolektifleşmesini sağlar (Polat, 2023: 134).

Sosyal örgütler, bireylere ait olma duygusu kazandırarak, bireyleri sosyal hayata katarak toplumsal sorunlarını ortadan kaldırır, birliktelik duygusu kazandırır, kendilerine bir dayanak oluşturur ve insanlarda sosyal-duygusal gelişime katkı sağlar. Aitlik duygusu, sivil toplum gönüllüleri ve STK çalışanlarında vazgeçilmez bir duygudur. Bu aidiyet duygusunun altında yatan düşünce ‘değer atfetmektir’. Bireylerin çalıştıkları kurumlara bağlılıkları maddiyat ile değil, iş yerinde hissettikleri değer ile orantılıdır. Buradan yola çıkarak ‘gönüllülük esası’ ile çalışılan kurumlarda ait olma hissi daha ön plandadır. STK’ların başarı grafikleri de, çalışanların ve gönüllülerin aidiyet duygularıyla doğru orantılı olup, bu alandaki sorumlulukları da daha fazladır (Çaha, 1998: 24).

STK’ların Türkiye’deki insani durumlardaki faaliyetlerine bakacak olursak son 15 yılda özellikle bölgede gelişen olaylar ve şartlar neticesinde etkinlikleri ve çalışmaları daha da artmış ve artmak zorunda kalmıştır. Suriye’de de küresel kaynaklı 2011 yılında başlayan iç savaş ve kargaşa yüzünden halkın büyük çoğunluğu ülkelerinden kaçarak başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bazı Avrupa devletleri belirli sayıda mülteci kabul ederken bazıları ise hiç mülteci kabul etmemiştir. Hatta bazı Avrupa devletleri deniz yoluyla göç etmeye çalışan göçmenlere karşı zor kullanmış ve can kayıplarına sebep olacak olayların yaşanmasına neden olmuşlardır. Bu iç savaşla birlikte Avrupa’ya geçmeye çalışan Suriyeliler, 2. Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan en büyük göçmen krizine sebep olmuşlardır. Türkiye ise ortaya koyduğu “Açık Kapı Politikası” ile hiçbir Suriyeli göçmeni geri göndermemiştir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşla beraber milyonlarca insan yerlerinden olmuştur (GİGM, 2018). 2022 Dünya Göç Raporu verilerine göre ise en önemli uluslararası göç koridorları içinde Suriye Arap Cumhuriyeti’nden Türkiye’ye göç koridoru 3,6 milyon Suriyeli ile ikinci sırada yer almaktadır (IOM, 2022: 18-50). Suriye iç savaşıyla beraber Türkiye’ye yönelen göçmenlerin ilk etapta karşılanması barınması ve beslenmesi ile devlet kurumlarıyla beraber STK’lar çok büyük rol oynamıştır. Öyle ki göçmenlerin temel ihtiyaçlarını anında karşılamak için seferberlik göstermiş, organize olarak göçmenlere acil destek sağlamışlardır (Göksedef, 2017).

Göçmenler konusunda Türkiye’deki STK’lara baktığımızda 2022 yılında Türkiye’de göçmenlerle çalışan ulusal STK sayısı 48’dir ve 18 tane de uluslararası düzeyde görev yapan kuruluş bulunmaktadır (Mültecilerle Çalışan STK’lar Ağ Haritası, 2022). Mülteci barınma merkezlerinde sınırlı sayıda STK faaliyette bulunmaktadır. Türkiye’de 2023 yılı itibariyle aktif olarak faaliyet gösteren dernek sayısı 101,8822’dir. Feshedilen STK’lar ile beraber bu sayı 310,432’yi aşmaktadır. Bu sayının 6038’i insani yardım dernekleridir ve göç, afet gibi insani durumlarda görev yapmaktadırlar (dernekler.gov.tr). Türkiye’de insani yardım anlamında çalışan kuruluşlara baktığımızda genellikle ihtiyaç ve inanç temelli oldukları görülmektedir. Mültecilerin yoğunlukta olduğu Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis’te daha çok inanca dayalı STK’lar özellikle kamp dışında yaşayan mültecilere yardım sağlamakta; hak savunucusu olan STK’lar ise daha çok raporlama, farkındalık ve izleme faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Çorabatır ve Hassa, 2013: 13).

Sivil toplumun Türkiye’deki gelişim sürecine bakarsak eğer, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sivil topluma benzer yapıda kuruluşlar var olsa da bunları Batı normlarına uygun düzeyde STK’lar olarak değerlendirmek çok zordur. Ancak yine de Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki esnaf loncaları, Ahiler, vakıflar, ulema, köy meclisleri gibi kendine has oluşumların sivil toplum izlerini barındırdığı söylenebilir. Ancak bununla beraber yine de modern anlamda sivil toplum kavramından uzaktır (Aktaş, 2008:103). Keyman sivil toplumun özellikle Türkiye’deki gelişimini modernleşme süreci ile ele almaktadır. Türk modernitesinin devlet merkezci bir zeminde gerçekleşme sebepleri Keyman’a göre güçlü devlet geleneği,

ulusalcı kalkınma ve organik toplum fikri ile birlikte benimsenen vatandaşlık şeklidir (Keyman, 2006: 25). Türkiye’de sivil toplumun gelişimi, 1980’li yıllarda özellikle devletin askeri darbeler sonrası artan düzenleme ve kontrol etme girişimlerinin halktaki karşılığı ile hız kazanmıştır. Bu darbe zamanlarında oluşan halk ve devlet arasındaki ilişkinin sorgulanması ile birlikte de sivil toplum alanı genişlemeye başlamıştır (Aslan, 2010: 269; Sezik, 2019: 121). Askeri yönetime son veren seçimlerin sonrasında, askeri yönetimden arındırılmış toplum anlamında kullanılan ‘sivil toplumsuluk’ olarak adlandırılan bir siyasi tutum belirginleşmiştir (Sarıbay, 1997: 36). Bu anlayışla birlikte STK’lar bireyleri devlete karşı koruyan yapılar olarak algılanmaya başlamıştır (Ercan, 2002: 71). Bununla birlikte Türkiye’de sivil toplumun gelişimine paralel olarak, sığınmacılarla ilgili faaliyet gösteren kuruluşlar ise, 90’lı yıllarda kurulmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 1994 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan İltica ve Göç Yönetmeliği’ndeki sıkıntıları azaltmak amacıyla, adında ‘sığınma’ kelimesi geçen ilk STK olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin kurulmasını teşvik etmiştir (Çorabatır ve Hassa, 2013: 4).

Türkiye’de göçmenlere yönelik çalışmalar yapan STK’ların sayısı 2011 yılında “Arap Baharı” adı verilen Ortadoğu ayaklanmalarıyla beraber ortaya çıkan Suriye İç Savaşı sebebiyle başlayan büyük göç hareketlerinin akabinde hızla artmıştır (dernekler.gov.tr). Özellikle insani yardım anlamındaki STK’lar Suriyelilerin göçlerinden sonra büyük ölçüde artış göstermiş, ihtiyaçlar noktasında çok büyük eksiklikleri tamamlayarak göçmenlerin temel gereksinimlerini acil bir şekilde karşılamışlardır. Mültecilerin sorunları ile ilgili olarak STK’ların faaliyet alanlarına bakıldığında; barınma ve beslenme, sağlık, çalışma hakkı ve hukuki destek, Suriyeli çocuklar ve eğitim, Suriyeli kadınlar ve toplumsal uyum kategorilerinde çalışmalarının yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (Türk, 2016: 148-156).

STK’lar göçmenlerin ihtiyaçları için gerek kendi bünyesindeki yardımlardan destekte bulunmuş gerekse mültecilere yardım toplayarak beslenme, barınma çadır gibi desteklerde bulunmuşlardır. Ayrıca STK’lar yardımlaşma ve birliktelik anlamında topluma öncü olmuş ve insanlığın yardımlaşma erdemini gerçekleştirmesinde büyük rol üstlenmişlerdir. Yurt içi ve yurt dışında bağışçılara ulaşarak büyük kampanyalar oluşturmuş ve yardımların hızla ihtiyaç sahiplerine ulaşmalarını sağlamışlardır (Çeliktaban, 2015). Göçten sonra kamplar dışında kalan göçmenlerin çoğu maddi olarak sorun yaşamakta, bundan dolayı da izbe, düşük ücretli, yıkık dökük, eşyasız, zor ve sağlıksız ortamlarda üç dört aile bir arada yaşamaktadır. Kayıtlı olmadıkları için sağlıksız barınma ortamları ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle mülteci kadınlar ve çocuklar sağlık sorunu yaşamakta ve sağlıklı ilgili profesyonel yardım alamamaktadır. STK’lar sağlık kuruluşlarıyla iş birliği yaparak göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak adına bir bağlantı sağlamışlardır (Mazlumder, 2014, s. 43; Emin, 2016, s. 12). AFAD’ın 2013 raporuna göre, Suriyeli mültecilerin aldıkları sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet oranı, kamp içinde %60, kamp dışında ise %80’dir. Rapora göre kamp dışında sağlık hizmetlerinden memnuniyetin daha yüksek olmasının nedeni çok daha fazla ve çeşitte sağlık kuruluşuna erişimin olmasıdır. Böylece göçmenler kamplarda STK’ların ve sağlık kuruluşlarının destekleriyle hizmet alımında karşılaşılabildikleri ayrımcılık ve kötü muamelelerden de korunmuş olmaktadır (AFAD).

Tüm bunlarla beraber STK’lar Türkiye’nin pek çok ilinde çocukların eğitimi için kırtasiye malzemeleri dağıtmakta, gönüllü olarak Türkçe öğretmekte, açılan merkezlerde çocukların eğitimine destek olmaktadır (“Ufak da olsa mültecilere yardımım dokunsun diyenlere 10 tavsiye”, 2015). Ayrıca çocukların topluma uyumunu sağlamak ve yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri için STK’lar Suriyeli mülteci çocuklara yönelik olarak Türk çocuklar ile bir araya geldikleri geziler ve atölyeler düzenlemektedir (Hayata Destek Derneği, 2016). Türkiye’deki STK’ların faaliyet alanlarına baktığımızda beslenmeden barınmaya, eğitimden sağlığa her alanda faaliyet gösterdikleri gerek Türkiye’deki Suriyeli göçmenlere gerekse

Suriye’de yaşayan ve yardıma ihtiyacı olan Suriyelilere destek oldukları ve onların birçok ihtiyaçlarını karşıladıkları görülmektedir. Şüphesiz STK’lar yardımlaşma anlamında toplumun vicdanını oluşturmakta ve ülkenin ve halkın şefkat eli olmaktadır (Türk, 201, 153-154).

STK’lar yalnızca göç sürecinde değil afet sürecinde de çok önemli roller üstlenmektedir. Afet yönetiminin hemen her aşamasında ve her alanında rol oynayan temel aktörlerden biri sivil toplumdur. Merkez kurumların ya da bölgesel kurumların afetle mücadelesine ek olarak sivil kuruluşlar, platformlar, şirketler ya da bizzat gönüllü halk kritik bir konumdadır. Zira günümüz bütünlük afet yönetimi anlayışının kuramsal çıktılarında biri de toplum tabanlı afet yönetimidir (community-based disaster management). Bu kuramsal yaklaşım, öncesi ve sonrasıyla toplumu oluşturan her bir yerel unsurun afetler konusunda bilinçlendirilmesini ve risk azaltmadan iyileştirme aşamasına değin afetle mücadelede inisiyatif almasını öngörür (Luna, 2014; Maskrey, 2011). Günümüz çağdaş birleşik afet yönetiminin bir ilkesi olmasının ötesinde sivil toplumun afetle mücadelede aldığı rol, bizzat sivil toplum anlayışının ortaya çıkış ve gelişme süreci ile alakalıdır. Şöyle ki, sivil toplum Arsito’da kendine “politik toplum” olarak yer bulup (Onbaşı, 2005, s. 13) toplum felsefecilerinde “toplumsal sözleşme” yönüyle açığa çıkmış (Akbal, 2017, s. 18-26) ve 20. yüzyıldan itibaren toplumsal karar alma mekanizmalarında devlete karşı ve/ya devletle koordineli bir oluşumu ifade etmiştir. Bu bağlamda, toplumsal taleplerin, yönetim şekillerinin, toplum içi ya da toplum dışı etkilerin değerlendirilmesi, buna yönelik tepkiler ve birlikte yaşamaya dair diğer tüm süreçler sivil toplumun bir konusu ve alanıdır. Dolayısıyla afetlerin toplumsal yapı ve işleyişe dair yarattığı yıkımların telafisinde sivil toplumun dahil, tarihsel bir beklentinin ötesinde bir gereklilik hâline gelmektedir (Erdoğan Tosun, 2001, s. 79-88).

Afetin meydana geldiği ülkede resmi ve sivil kurumlar arasındaki uyum ya da uyumsuzluk alanlarının hangi düzeyde meydana geldiğinden bağımsız olarak, afet sonrası müdahale ve iyileştirme aşamalarında sivil unsurlar arası dayanışma pratikleri mutlak surette ortaya çıkmaktadır. Bu unsurlar yerel, bölgesel ya da uluslararası STK’ları ve afet bölgesinde yaşayan insanları kapsamaktadır. STK’ların faaliyetlerine ek olarak vatandaşların afet öncesi gündelik yaşantıda tesis ettikleri dayanışma ağları afetzedeler için gayri resmî sigorta işlevini görmektedir (Aldrich, 2008, 86). Zira afetlerde evleri zarar gören insanlar için sivil toplum üyeleri tarafından geçici kalacak yer temini, beslenme, barınma gibi yaşamsal ihtiyaçların kısa süreliğine de olsa destek olabilecek gönüllü halk tarafından karşılanması gibi müdahale ve iyileştirme adımları, aslında resmî sigorta şirketlerinin sağladığı hizmetlerdir. Afet sonrası gelişen sivil beraberlik ağları da bu açıdan toplumsal alanın merkezinde konumlanan sivil bir sigortayı ifade etmektedir.

Günümüz küresel toplumunda afetler ve sivil toplum konusu daha geniş çaplı ve uluslararası anlamda küresel birliktelik ve çalışmaları beraberinde getirmiştir. Büyük çaplı afetlere yönelik müdahale, iyileştirme ya da risk azaltma gibi konularda uluslararası bir çaba, yönetim ve iş birliği (Coppola, 2007; Lopez Carresi vd. 2014) çerçevesinde devletlerin resmî kurumlarınca alınan önlemlere ve hayata geçirilen faaliyetlerin yanında uluslararası (ya da ulusötesi) STK’ların da çalışmaları mevcuttur (Özerdem vd. 2006). Afetlerde hem farkındalığın hem de müdahale ve iyileştirme çabalarının uluslararası bir pratiği doğurmasındaki temel etmenler, iletişim ve ulaşım olanaklarının yer küre çapında artış göstermesidir. Doğa ve çevre hareketlerinde olduğu gibi afet konusu da bu açıdan uluslararası toplumun ve STK’ların gündemini meşgul etmektedir.

Sivil Toplum konusunu göç konusunun yanı sıra Türkiye ekseninde afet perspektifinden de incelemeliyiz. Türkiye’ye afet ve deprem perspektifinden baktığımızda Türkiye’nin yüzde 42’si birinci derece, yüzde 24’ü ikinci dereceden deprem bölgesidir (Sönmez, 2011). Ülkenin deprem kayıtlarına dair Cumhuriyet dönemi öncesi güvenilir

kayıtlara ulaşmak mümkün olmasa da 1489'da, 1509'da, 1719'da, 1766'da ve 1894'te İstanbul'da (Ürekli, 2010), 1822'de Antakya'da, 1874'te Elazığ'da ve 1893'te Malatya'da (Ambraseys, 1989) büyük kayıplara sebep olan şiddetli depremlerin yaşandığı bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde ise 1939 Erzincan, 1976 Van (Çaldıran), 1999 Gölcük, 1999 Düzce, 2011 Van ve 2023 Kahramanmaraş depremleri, Cumhuriyet tarihinin en şiddetli afetleri olarak kaydedilmiştir (Peker ve Şanlı, 2020). 2020 yılı itibarıyla, kayıtlara geçen deprem kaynaklı ölüm sayısı 145 bin civarındadır. Depremlerden sonra 850 bine yakın bina ise kullanılamaz hale gelmiştir (Şenol, 2020). Türkiye'de 1999 Gölcük depreminden sonra en az 25 bin (Südaş, 2004) ve 2011 Van depreminden sonra 72 binden fazla kişi başka şehirlere göç etmek durumunda kalmıştır (CNNTürk, 2014).

On binlerce insanın yaşamını yitirmesine, yüz binlercesinin de evsiz kalmasına ve farklı bölgelere göçmesine sebep olan 1999 Marmara Depremi, Türkiye'nin afet yönetimi ve afetlerle ilgili farkındalık, görünüm, politika oluşturma ve bilimsel çalışmalar yürütmesi açısından bir milat niteliğindedir (Gavriliş, 2001). Marmara Depremi sonrasında afete müdahale ve iyileştirme aşamalarının yanı sıra, konutların depreme dayanıklılığı ve ülke çapında deprem farkındalığı geliştirme gibi afet öncesi hazırlık aşamaları Türkiye'de kamu otoritesinin, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Diğer bir ifade ile bütünlük afet yönetimi konusunun Marmara depremi sonrasında esas alınmaya başlandığı iddia edilebilir.

Marmara depremine müdahale aşamasında ortaya çıkan sivil ve gönüllü dayanışma, Türkiye'de afetler ve sivil toplum konusunda bir milat olma özelliği taşımaktadır. Zira bu deprem ve sonrasında tecrübe edilenler Türk toplumunun sivil kimliğini keşfetmesinde olumlu bir etkide bulunmuş ve halk, büyük çaplı toplumsal değişimlerde sivil inisiyatifin güçlü bir araç olduğu gerçeğini görmüştür ve Marmara depreminden sonra Türkiye'de sivil toplumun gücü her geçen gün daha da artarak kuvvetlenmiştir (Ozyaprak, 1999'dan aktaran: Özerdem vd. 2002, s. 433).

Geçen zamanda gerek sivil kaynaklarca gerekse devlet eliyle güçlendirilen STK'lar her geçen gün tecrübe ve bilgilerini artırarak olaylara müdahale yeteneklerini geliştirmiştir. Yakın zamanda meydana gelen 6 Şubat Maraş depreminde de sivil toplum gücünü ve yeteneklerini göstermiştir. 6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş'ta art arda meydana gelen ve çok sayıda ili etkileyen iki depremde can ve mal kaybı olmuş, 7.8 ve 7.6 şiddetindeki depremler, Türkiye'nin 11 ilindeki 13,5 milyon insanı doğrudan etkilemiştir. Suriye de 6 Şubat depremlerinin yıkıcı etkilerine maruz kalmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2023), her iki ülkede 26 milyon kişinin insani yardıma gereksinim duyduğunu öngörmektedir. 21 Şubat 2023 itibarıyla Türkiye'de 50 binin üzerinde can kaybı olduğu kaydedilmiştir (AFAD, 2023); 118 bin bina ise kullanılamayacak hale gelmiştir (NTV, 2023). Depremlerin, yarattığı can ve mal kayıplarının yanı sıra, insanlar, diğer canlılar ve doğaüstünde, ilk anda kendini gösteren ya da zamanla ortaya çıkması beklenen, uzun süre etkisini yitirmeyecek olumsuz sonuçları da söz konusudur. İnsanların (Sansür, 2023) ve hayvanların (Blust, 2023) aşırı soğuktan dolayı yaşamını yitirmesi, sağlık koşullarına uygun ortamlara erişimdeki güçlükten kaynaklanan salgın hastalıklar (TTB, 2023), barınma ve güvenlik imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle gasp edilme ya da şiddete uğrama ihtimali (Bayraktar, 2023) bunlardan bazılarıdır. Dahası, hayatta kalan yerel halkın zorunlu olarak başka şehirlere göç etmesi (Canpolat, 2023), geçim kaynaklarından mahrum kalan bireylerin ekonomik olarak kırılganlaşması (Demirbaş ve Aydın, 2020) gibi sebeplerle 2023 Şubat depreminin başka etkileri de olacaktır. Türkiye'nin çok kültürlü şehirlerinin depremin etki alanında kalması, bireylerin sosyal ve kültürel ortamlarından ve bağlarından mahrum kalmasına neden olmuştur. Bu anlamda, 6 Şubat depremleri, insan-doğa-teknoloji üçgenindeki çeşitliliğin üstünde de olumsuz etkiler yaratmıştır.

STK'lar Türkiye'de 6 Şubat tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde de hızlı bir reaksiyon göstermişlerdir. Merkezi ve yerel yönetimlerle beraber koordineli bir şekilde afet bölgesinde hem arama kurtarma çalışmalarına hem de ilk anda acil gerekli ihtiyaçların temini noktasında müdahalede bulunmuşlardır. Gerek Türk gerekse Suriyeli birçok STK ilk anda reaksiyon vererek ayırında bulunmadan yardım faaliyetlerine başlamışlardır. Bu çalışmada da amaç Suriyeli STK'ların deprem anında nasıl reaksiyon verdiklerini, yaptıkları çalışmaları analiz etmek ve Suriyeli STK'ların Türkiye'ye ne derece uyum sağladıkları üzerine inceleme yapmaktır.

YÖNTEM

Suriyeli STK'ların 6 Şubat Maraş depremlerinde vermiş oldukları reaksiyonları ve yaptıkları yardımları analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada araştırma türü olarak Nitel araştırma türü, araştırma tipi olarak Keşfedici Tip kullanılmıştır. Keşfedici araştırma tipi, hakkında çok az araştırma yapılmış konu hakkında güncel çok fazla bilginin olmadığı durumlarda kullanılır (Usta, 2019).

Çalışmada yöntem olarak alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Alan araştırmaları, incelenen kişilerin doğal ortamına girilerek, onların davranışlarına katılarak, tepkilerinin, duygu ve düşüncelerinin belirlenmeye çalışıldığı, onlarla görüşülüp duygu ve düşüncelerinin de incelendiği araştırma türüdür (alan-araştırması.nedir.org).

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği olarak da yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bir araştırma tekniği olan görüşme, araştırmayı yapan kişi ile araştırmanın konusu olan birey arasında geçen kontrollü ve bir amaca yönelik olan sözlü iletişim biçimidir (Cohen ve Manion, 1994: 271). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunu hazırlar. Bunun aksine araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak farklı sorularla görüşmenin gidişatını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını, farklı cevapları ortaya çıkarmayı ve bireyin cevapları detaylandırmayı sağlayabilir (Türnüklü, 2000).

Çalışma öncesinde görüşme soruları hazırlanmış, alandaki akademisyenler ile soruların geçerliliği üzerine istişare yapılarak en son hali hazırlanmıştır. Görüşme sırasında bireylere daha açık cevaplar alabilmek adına ek sorular da sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 12 tane soru sorulmuş ve cevaplar hem ses kaydına hem de yazılı olarak kaydedilmiştir. Daha sonra veriler temalara ayrılarak analiz edilmiştir.

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ DERNEKLER

Türkiye'deki Suriyeli dernekler, Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların ve göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak, desteklemek ve Suriye'deki krize dikkat çekmek amacıyla faaliyetler sürdürmektedir. Bu derneklerin bir kısmı sadece Suriyelilere hizmet amaçlı, bir kısmı da Türk ve Suriyeli toplumlar arasındaki ilişkileri sürdürmeyi amaçlıyor. Bu dernekler, Türkiye'deki Suriye toplumuna ve ihtiyaç sahiplerine gerekli desteği sağlamak, insani, eğitim, sağlık, sosyal ve psikolojik yardımlarda bulunmak, Suriyeliler ve Türkler arasında farkındalık ve kültürü teşvik etmek ve Suriyeliler arasındaki kültürel ve sosyal ilişkileri güçlendirmek için çalışmaktadırlar. Bunlar arasında yardım, eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel hedeflere odaklanan pek çok farklı türde dernek bulunmaktadır.(Apak, 2016, s. 279; Sigad & Eisikovits, 2013, s. 13).

Türkiye'deki Suriyeli dernekler arasında İstanbul, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Hatay, Mersin ve diğer şehirlerde birçok yerel ve ulusal örgüt bulunmaktadır. Bu dernekler, sığınmacıların toplumsal uyumunu kolaylaştırmak için çeşitli amaçlar, kültürel etkinlikler, dil kursu, meslek edindirme kursları ve insan haklarının düzenlenmesine ilişkin faaliyetler

yürütmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların ve göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu sağlamaya ve en önemlisi Suriye'deki krize de dikkat çekme ve uluslararası toplumlara harekete geçirmeye çalışıyorlar.

Türkiye'deki Suriyeliler, depremin ilk anından itibaren alarına geçmiş, sosyal medya aracılığıyla depremedelere yardım, arama-kurtarma ve enkaz kaldırma çalışmalarına katkıda bulunmuşlardır. Türkiye'deki çoğu Suriyeli STK, depremden etkilenen Türkler ve Suriyeliler için yardım ve destek kampanyaları başlatmış ve Suriyeli ünlüler, sanatçılar ve aydınlar da yardım kampanyalarına katkıda bulunmuşlardır. "Suriye Evi (البيت السوري)", "El-Lamma Derneği (جمعية اللمة)", "Suriye Forumu (المنتدى السوري)", "Al-Nur Derneği (جمعية النور)", "Suriye Türkmen Derneği (جمعية تركمان سورية)" ve "Suriye Türkmen Konseyi (المجلس التركماني السوري)" gibi Türkiye'deki Suriyeli STK'ların birçok katkıları olmuştur. Suriyeli STK'lar tarafından başlatılan yardım, gıda, ilaç ve giyecek malzemelerinin toplanıp hazırlanması, çadır ve aynı yardımların yanı sıra Türk Kızılay'ının düzenlediği kan bağışi kampanyalarına katkıda bulunulması da sağlanmıştır. Suriye Forumu'nun kurucusu ve yönetim kurulu üyesi Ammar Qahf, "deprem sonrası gerçekleştirilen bağış kampanyalarıyla Türkiye ve Suriye'ye yapılan toplam yardımın 1 milyon doları aştığını" açıklamıştır. (*تركيا.. نفير عام للسوريين لإغاثة منكوبي الزلزال*, t.y.)

Türkiye'de bulunan bazı Suriyeli dernekler:

1. **جمعية تركمان سوريا** SURIYE TÜRKMENLERİ DERNEĞİ: Suriye Türkmenlerini temsil eden ve yardım, eğitim ve sağlık alanlarında faaliyet gösteren bir grup Türkmen tarafından oluşturulmuştur. Yürüttüğü çalışma ve projeler arasında giysi kumbarası, kömür yardımı, ayakkabı vb. yardım faaliyetlerini sayabiliriz (*Suriye Türkmenleri Derneği*, 2023).
2. **المجلس التركماني السوري** SURIYE TÜRKMEN MECLİSİ: Suriye Türkmen Derneği olarak adlandırılan Suriye Devrimci ve Muhalif Güçler Ulusal Koalisyonu ve Suriye Ulusal Koalisyonunda Suriye Türkmenlerini temsil eden Türkmen parti ve gruplarından oluşan bir birlik kurmak için oluşturulmuş bir Türkmen örgütüdür. 2013 yılında Ankara'da kurulmuştur. (*Suriye Türkmen Meclisi*, 2023)
3. **المنتدى السوري** SURIYE FORUMU: Türkiye'de kayıtlı, Avusturya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki temsilcilikleri ile ortaklıkları bulunan, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olup, 2011 yılında çalışmalarına başlamıştır. Suriye, Türkiye, Avusturya, Amerika Birleşik Devletleri ve Katar arasında dağıtılan 26 ofisi içermektedir. (*Syrian Forum*, 2023)
4. **معية النور** EL-NUR DERNEĞİ: 2012 yılında Türkiye'de faaliyetlerine başlayan Derneğin İstanbul'da merkezi bulunmaktadır. Suriye toplumunun Suriye'deki savaştan etkilenen, yurtiçi ve yurtdışındaki tüm kesimlerine insani yardım, eğitim, sağlık ve gelişim hizmetleri sunmayı amaçlamaktadır (*جمعية النور السورية*, t.y.).
5. **منظمة سند** SENED DERNEĞİ: 2013 yılında kurulmuş, merkezi Gaziantep'te bulunan, özel ihtiyaçları olan Suriyelilere insani yardım ve kalkınma hizmetleri sağlamak için çalışan bağımsız, siyasi olmayan, kar amacı gütmeyen, hayırsever bir insani yardım kuruluşudur. Özel ihtiyaçları olan Suriyelilerle insani, ekonomik, sosyal, eğitim ve sağlık gibi hayatın çeşitli alanlarında ilgilenirken, haklarını korumak için de çalışmakta ve temel konularda seminerler ve konferanslar vermektedir. Başlattığı en önemli projeler arasında Sened Eğitim Merkezi, Birlikte Duruyoruz Projesi, Sened Özel Gereksinimli Çocuklar Merkezi, Onların Aramızdaki Yeri Var Projesi ve diğerleri (*Sened*, 2023).
6. **منظمة شفق** ŞAFAK DERNEĞİ: 2013 yılında Türkiye'de kurulmuş ve Gaziantep'te bir merkez ofisi bulunan, , tarafsız, bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir insani yardım kuruluşudur. Koruma ve barınma, eğitim, sağlık, gıda güvenliği, geçim kaynakları ve su alanlarında faaliyet gösteren Şafak Derneğinin başlattığı en önemli proje ve kampanyalar

arasında gezici kliniklerden bahsedebiliriz. Gıda sepeti projesi, kamplara su depoları sağlama projesi vb. faaliyetleri bulunmaktadır (Şafak Organizasyon, 2023).

7. **الرابطة الطبية للمغتربين السوريين (سيما) SEMA DERNEĞİ:** Gaziantep'te de merkezleri bulunan Suriyeli Gurbetçi Tabipler Birliği (SEMA) kar amacı gütmeyen, insani yardım ve bir tıp kuruluşudur. 2011 yılında kurulmuş olup birçok Avrupa Birliği ülkesinde ve Türkiye'de resmi olarak tanınmaktadır. Suriye'deki savaştan etkilenen bölgelerde sağlık merkezleri kurmak, desteklemek ve bunların performansını ve gelişimini denetlemek için çalışmaktadır. Suriyeli Gurbetçiler için uyguladığı en önemli projeler arasında Jisr Al-Shughour Hastanesi **مشفى جسر الشغور**, Doğu Guta Merkez Laboratuvarı **المخبر المركزي في الغوطة**, Şifa Merkezi **مركز الشفاء**, Cham Tıp Bilimleri Akademisi **أكاديمية شام للعلوم الطبية**, Zamalka Hastanesi **مشفى زمكا**, Hayatın Nabzı Merkezi **مركز نبض حياة**, Inkhil Merkezi **مركز إنخل**, Kafr Laha Hastanesi **مشفى كفرلاها** vd. yer almaktadır (2023, *الرابطة الطبية للمغتربين السوريين سيما*).

8. **منظمة أورانج ORANGE DERNEĞİ:** Suriye'de devam eden savaştan etkilenenlere insani yardım ve kalkınma programları sağlamak için çalışan, merkez ofisi Gaziantep'te bulunan bağımsız, kar amacı gütmeyen, uluslararası bir insani yardım kuruluşudur. Uluslararası standartlara ve vakıflara uygun ve akredite eğitimler ve danışmanlar tarafından kalkınma ve yardım programları düzenlemektedir. Projelerinde koruma, eğitim, geçim kaynakları ve kapasite geliştirme alanlarına odaklanan derneğin, bu proje ve kampanyaların en yenileri arasında Tarım Hizmetleri ve Geçim Destek Projesi, Hastane Erişim Eğitimi, Bloom Again Projesi ve diğerleri yer almaktadır (*Orange*, 2023).

9. **مؤسسة شام الأناضول ŞAM'IN ENSARLARI DERNEĞİ:** 2011 yılında Suriye'nin Humus kentindeki insanlara yardım sağlamak amacıyla kurulmuş ve 2014 yılında Türkiye'de lisans almıştır. Derneğin İstanbul'da ofisi bulunmaktadır. Suriye iç kesimlerinde yerlerinden edilmiş ve etkilenen ailelere yardım etmek için aktiftir. Gıda, barınma, eğitim, sağlık, su, kalkınma ve farkındalık projeleri alanlarında aktif olarak çalışmaktadır. En önemli kampanya ve projeleri arasında şehit çocukları için Tomurcuklar Değişim Merkezi, Acele Edin Kampanyası, Kurban kampanyası bulunmaktadır.

10. **MİDAD İNSANLIK VAKFI:** 2013 yılında kurulmuş STK olup bir tıbbi insani yardım kuruluşudur Suriye ve sığınma sağlayan ülkelerde eğitim alanında çalışan tüm kurum ve kuruluşlar arasında yetkili makamlarla koordineli olarak ortaklık ve iş birliği ruhunu somutlaştırmak için çalışmaktadır aktiviteilerinin videoyu yasal delil olarak kullanmaları için eğitilmesinden bahsedebiliriz.

11. **منظمة الرواد ÖNDER DERNEĞİ:** Önder Derneği genel olarak insanlığa ve özel olarak Suriye toplumuna hizmet etmeye, onurlu bir şekilde yaşamak için temel ihtiyaçların karşılanmasına katkıda bulunmaya odaklanmıştır. Ayrıca birçok programda Türkiye ve Suriye topraklarında insani ve kalkınma programları ve projeleri başlatmak, desteklemek ve uygulamak için çalışmaktadır. Dernek ayrıca insani yardım çalışmalarının genel ilkelerine, insan haklarına, hedef gruplara saygıya ve ekip çalışması, katılımcı ve gönüllü çalışma değerlerinin desteklenmesine bağlıdır (*Önder – 2023, منظمة الرواد للتعاون والتنمية*).

12. **منظمة بنيان BÜNYAN DERNEĞİ:** 2014 yılında kurulan Bünyan, insan kapasitesini geliştirmeye ve Orta Doğu'daki savaştan zarar görmüş toplulukları rehabilite etmeye çalışan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Eğitim, koruma, sosyal güçlendirme ve entegrasyon konularındaki somut çalışmaları bulunmaktadır. Ortak hedeflere ulaşmak ve kalıcı değişim yaratmak için yerel topluluklar, ortaklar ve paydaşlarla birlikte çalışmaya önem vermektedir (*Bonyan*, 2023).

13. **جمعية أحلام AHLEM DERNEĞİ:** Ahlem Uluslararası İnsani Yardım Derneği, Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yardım eli uzatmak ve onların acılarını hafifletmek amacıyla

kurulmuştur. Ayrıca Suriye'nin kuzeybatısında acil müdahale projesi olmak üzere çeşitli projeler kapsamında çalışmaktadır (جمعية أحلام الخيرية - Ahlem, 2023).

14. جمعية النساء الآن ŞİMDİKİ KADINLAR DERNEĞİ: 2014 yılında kurulan dernek merkezinden ilkinin Suriyeliler için büyük çatışma ve yoksunlukların olduğu bölgelerde açmıştır. Bunlar Suriye'de İdlib ve Guta ile Lübnan'da Bekaa bölgeleridir. Faaliyetlerini çeşitli hizmetlerin yanı sıra onlara güvenli bir alan sağlayan kadın merkezlerinde gerçekleştirmektedirler. Kadın hakları mücadelesinin özellikle savaş ve zulüm bağlamında geniş kapsamlı, çok katmanlı ve aşamalı bir süreç olduğuna inanmaktadır (النساء الآن من أجل التنمية, 2023).

VERİ ANALİZİ VE YORUM

Bu makale, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü Göç Çalışmaları Proje Uygulama dersi bağlamında hazırlanan proje ve bu projenin uygulanmasından elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. Yapılan araştırma için Gaziantep Üniversitesi'nden etik kurul izni alınmıştır. Araştırma'da verileri elde etmek için hazırlanan mülakat formu, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli bireylerin idaresinde etkin olduğu, personellerinin çoğunu Suriyeli gönüllülerin ve çalışanların oluşturduğu yedi derneğin Suriyeli temsilcileriyle yapılmıştır.

Bu dernekler: Şimdiki Kadınlar Derneği, Önder Derneği, Midad Sınırsız Eğitim Derneği, Sened Derneği, Bunyan Derneği, Suriye Türkmen Derneği, Ahlem Uluslararası İnsanı Yardım Derneği, Sema Derneği ve Şafak Derneği'dir. Elde edilen sonuçların doğrudan anlamının yanında, bu derneklerin Türkiye'deki bürokratik, kültürel yapıya uyumlarına, Türk STK ve devlet kurumlarıyla işbirliği yapabilme kapasitelerine dair ve dolaylı anlamda, birçok veri sunmaktadır. Bu derneklerin, 6 Şubat 2023 depremi sonrasında Gaziantep ve çevresinde, Türk askerinin bulunduğu Suriye'nin kuzeyindeki güvenli bölgede, başta Suriyeliler olmak üzere depremzedelere aktif desteklerde bulunmuş, uluslararası kamuoyunun dikkatini bölgeye çekmiş ve bu kamuoyunun fonlarının da bölgeye yönlendirilmesinde önemli rolleri olmuştur. Birçok şehir merkezinin enkaza döndüğü böylesi bir felakette özellikle göçmenlik nedeniyle daha fazla mağdur olma ihtimali olan Suriyelilere sağladıkları psikolojik ve maddi her türlü desteklerle mağduriyetin sancısını azaltmışlardır.

Görüşme yapılan derneklerin hemen hemen tamamı, deprem sonrasında hem Türkiye sınırları içinde hem de Suriye Güvenli Bölgede, Türk kurumlarıyla, STK'larla işbirliği halinde aktif faaliyet yürüttüklerini belirtmişlerdir. Örneğin:

Ahlem Derneği, *"Evet. Belediye ile çalışmalarımız oldu, mültecilere battaniye ve tekerlekli sandalye yardımı bulduk. Onlardan başka sosyal yardımlaşma vakıfları ile birlikte de tekerlekli sandalye yardımı bulduk"* derken,

Şafak Derneği temsilcisi, *"AFAD ve Kızılay gibi sivil toplum örgütleri ile iş birliğimiz oldu ayrıca Valilik ve Kaymakamlıklarla da işbirliği yaptık. Topladığımız yardımları bazen AFAD'a ya da Kızılay'a verdik bazen bizim nereye dağıtacağımızı onlar söylediler koordineli bir şekilde biz dağıttık. Özellikle Valiliklerle çok çalıştık. Hem Nurdağı'nda hem Kilis'te hem Antep'te hem Osmaniye'de özellikle valiliklerle koordineliydik."* demiştir.

Yapılan görüşmelerde STK'ların Türkiye'deki resmi kurumlarla olumlu iletişim kurduğu ve bürokrasi sürecine uyum sağladığı anlaşılmaktadır. STK'ların özellikle AFAD, KIZILAY gibi önde gelen yardım kuruluşları ile beraber organize oldukları ve devletin resmi kurumları tarafından tanındıkları anlaşılmaktadır.

Bunyan Derneği temsilcisi, *"Ramazan ayında yemek sepetleri hazırlayıp dağıtım yaptık. Şahinbey Belediyesi, Gaziantep'te Ramazan süresince iftar saati için Bunyan Derneği'ne özel bir mutfak sağlamıştır. Bu mutfak, ihtiyaç sahibi Türk ve Suriyeli ailelere"*

yemek hazırlayıp dağıtmıştır. Nizip'te bu özel hizmetlerden birini hatırlıyoruz. Türkler ve Suriyeliler için bu yardımlaşma, Ramazan'ın tüm ayı boyunca sürmüştür” demiştir. Devamında deprem bölgesinde yaptıkları faaliyetleri şöyle aktarmıştır: “Çocukların depremden çok etkilendikleri dönemde yapmış olduğumuz Suriye'deki bir projede, acil psiko-sosyal destek şunları içermektedir:

Psikolojik danışmanlık: Çocuklara, yaşadıkları travma hakkında konuşabilecekleri ve duygularını ifade edebilecekleri bir ortam sağlandı.

Oyun terapisi: Oyun yoluyla çocukların duygusal iyileşmelerine yardımcı olundu.

Sanat terapisi: Çocukların sanat yoluyla duygularını ifade etmelerine ve duygusal iyileşmelerine yardımcı olunabilir.

Grup terapisi: Çocukların benzer durumlardaki diğer çocuklarla tanışmasına ve destekleyici bir topluluk oluşturmalarına yardımcı olundu.

Ebeveynlere destek: Ebeveynlere, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermelerine yardımcı olacak bilgi ve beceriler sağlandı.

Toplum eğitimi: Toplumun, çocukların duygusal sağlıklarının önemini anlamasına ve destekleyici bir ortam oluşturmalarına yardımcı olundu. Bu destekler, depremden etkilenen çocukların duygusal iyileşmelerine yardımcı olabilir ve uzun vadeli psikolojik etkilere karşı koruyabilir. Yardımların tamamı cross boarder yapıldı”.

Şafak Derneği temsilcisi, “Öncelikli olarak biz ihtiyaç analizlerini valiliklerden ve AFAD'dan aldık neler lazım biz ona göre yardım malzemesi göndereyim diye. Acil ihtiyaç analizinde özellikle battaniye, ısıtıcı gibi soğuktan korunmak için daha sonra özellikle temizlik malzemeleri, hijyen malzemeleri öncelikli ihtiyaçtı ve dışarıda kalan insan çok olduğu için su ve gıda ihtiyacı öncelikli ihtiyaçlardandı. Ayrıca biz A101 ve BİM kartları dağıttık ve insanların kendi ihtiyaçlarını da temin etmelerini sağladık. Gerek elimizde bulunan malzemeleri gerekse de resmi kurumların bizlere verdiği listeye göre hemen teminde bulunduk.”

Sema Derneği temsilcisi ise, “Suriyeli STK'ların savaşta kazanmış oldukları acil yardım, enkazdan kurtarma ve felaket esnasında organize olma kabiliyetlerini deprem sürecine de taşıdıklarını” ifade etmiştir. Bu geçmiş deneyim, Türk STK'larda olmayan bir avantaj da barındırmaktadır: “Türkiye'deki mevcut insani yardım STK'ları sadece Türkiye'ye odaklanması sebebiyle gelişim ve büyüme sağlayamıyorlar. Özellikle uluslararası kuruluşlarla iletişimleri zayıf kalmıştır. Buna bağlı birçok sebep var bu sebeplerden birisi dil engeli. Suriyeli STK'lar ülkelerinde 11 yıla aşkın yaşanan Savaş nedeniyle sahada birçok deneyime sahip olmuşlardır. Özellikle acil müdahale ile alakalı profesyonel çalışan STK'lar bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeli STK'ların bazıları Türkiye'deki deprem sürecinde aktif bir rol oynamıştır. Ancak Türk ve Suriyeli STK'lar arasında ortak bir buluşma noktası olmadığı için söz konusu çalışmalar gerektiği kadar etki yapmamıştır”. Deprem sürecinin etkin derneklerinden SENED Derneğinin temsilcisi, deprem bölgesinde gelişen çok aktörlü yönetişimin nasıl işlediğini göstermektedir. “Türk İnsani Forumu ile Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. DEYDA Grubu, Türk Psikologlar Derneği, İnsani Yardım Gönüllüleri (Nurdağında). Bunlardan hariç yereldekilerle bir araya gelip donörler ve fonlar için toplantılar yaptık. Göç İdaresi, AFAD, ASP Bakanlık ve İl Müdürlükleri ile akreditasyon yapıldı. Koordinasyon çerçevesinde çalışmalar yapıldı”.

Suriye Türkmen Derneği ve diğer dernek temsilcileri de benzer minvalde vurgu yapmışlardır.

Suriye Türkmen Derneği temsilcisi: “Evet, özellikle sahada deprem bölgelerinde Gaziantep’te Nurdağı’nda İslahiye’de onlarla iş birliği yaptık. Örneğin; Bülbülzade Vakfı bütün şehirlerden şef getirdiler yemek yapmak için. Biz de onlara özellikle muhtaç olan Suriyeli depremzedelerin listelerini oluşturduk onlara verdik, onlar da 2 öğün yemek dağıttılar, kıyafet, sobalar dağıttılar. Her alanda her yönde onlara yardımcı oldular. Göç İdaresiyle çalışmalar yaptık. Suriyeliler nerde yaşıyor, zarar tespiti, vefat eden yaralıların sayısını onlarla tespit ettik”. Şimdiki Kadınlar Derneği temsilcisi ise hijyen kiti, gıda, psikolojik destek ve nakdi yardım yaptıklarını belirtmiştir.

Önder Derneği temsilcisi, “Evet, ama faaliyetlerimiz hala devam ediyor. Örneğin kıyafet dağıtımı, gıda kolisi dağıtımımız hala devam ediyor. Ayrıca çocuklara yönelik psikolojik desteğimiz de devam etmektedir” dedikten sonra, ek olarak: “Evet, öncelikle personellerle saha analizi yaptık. Depremzedelerin genel ihtiyaçlarını tespit ettik. Depremzede aileleri ziyaret ettik. Yerel kuruluşlarla iş birliği yaptık”. Önder Derneği, deprem sürecinde daha önce içine girmemiş oldukları bir yardım türüne de yöneldiklerini ifade etmiştir: “Evet, bizim deprem felaketinden önce gıda dağıtımı ile ilgili herhangi bir faaliyetimiz yoktu. Ama depremin ilk 9 gününde Nurdağı, İslâhiye ve Pazarcık’taki deprem bölgelerinde sahra mutfakları kurduk ve yaklaşık beş bin kişilik yemek çıkardık. Aynı zamanda Suriye’deki deprem bölgesinde de 3 bin kişilik yemek çıkardık”.

Bunlarla beraber STK’lar ile görüşmelerde, devlet kurumlarıyla koordine olurken bazı zorlukların olduğunu ve koordinasyonda zayıflıkların yaşandığını ifade etmişlerdir. STK’lar devlet kurumlarının iyi niyetli olduklarını canla başla çalıştıklarını ancak koordinasyonların tek elden yürütülmesinin amaçlandığı için bazı karmaşaların meydana geldiğini ifade etmişlerdir.

Bünyan Derneği temsilcisi, “Yardım örgütleri arasında koordinasyon sorunlarına neden olan iletişim, lojistik ve güvenlik engelleri oluşabilir. Bu engellerin giderilmesi için iletişim kanallarının açık tutulması, lojistik planlama yapılması, güvenlik önlemleri alınması ve işbirliği yapılması önerilir. Bu sayede, yardımların daha hızlı ve etkili bir şekilde dağıtılması sağlanarak ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları karşılanabilir.”

Şafak Derneği temsilcisi, “Allah devletimizden razı olsun çok yardımcı oldu her şeyi de devlet kurumları çok gayret ediyor ancak depremin ilk başlarında bir koordinasyonsuzluk vardı. Özellikle AFAD Kızılay ve Valilik gibi kurumlar bütün yardımları bizim depomuza verin biz dağıtalım dediği için yardımların ulaşmasında ve dağıtımda bir süre sıkıntı oldu. Hatta bazı bağışçılarımız yurtdışından bizlere bağış yapmak istediler ancak şartları bağışı bizim kendi elimizle dağıtmamızdı. Bunu valiliklere ilettiğimizde kabul etmediler ve bu yüzden bazı Bağışçılarımız yüklü miktarda bağış yapmaktan vazgeçti.”

Önder Derneği temsilcisi, “Evet, bazı problemler yaşadık. Örneğin deprem döneminde para transferi yapmak istediğimizde bunu sadece PTT üzerinden yapabiliyorduk. Türk vatandaşı olmadığımız için özel ya da yerel bankalardan herhangi bir transfer işlemi gerçekleştiriyorduk. Bu da PTT de iş yoğunluğuna sebep oluyordu ve orada bizimle beraber birçok yabancı kuruluş sıra bekliyordu. Yaşanan bu yoğunluk maddi yardımların zamanında ulaşmasına engel oluyordu.”

STK’lar ile yapılan görüşmede temsilcilere afet sürecinde yaptığınız çalışmalar sırasında afetzedelerin sizlere karşı tutumu nasıldı? Bu durum sizlere olan bakış açıları nasıl etkiledi şeklinde soru sorulmuştur. STK temsilcileri genel olarak afetzedelerin bizlere karşı tavırları çok olumlu ve minnettar şeklindeydi. Biz onlara yardım ederken “selamun aleyküm geçmiş olsun” şeklinde yaklaşım yaptığımızı sorduk onlar da bizlere teşekkür edip dost, kardeş gibi davrandılar ve bu durum ilişkileri ve bizlere bakış açıları olumlu etkiledi şeklinde olmuştur.

Ahlem Uluslararası İnsani Yardım Derneği temsilcisi, "Bizlere karşı tavır gayet iyiydi. Türk – Arap ayrımı yapmadan yardım ettiğimiz için her taraftan olumlu tepkiler aldık ve insanların yüzümüze artık tanıdık olduğunu bizi görünce mutlu olduklarını hissettik." şeklinde ifade etmiştir.

Suriye Türkmen Derneği temsilcisi, "Depremzedeleri her bölgede tavır şok içerisindeydi. Acil ihtiyaçları tespit etmek için Gaziantep merkez ve kırsal alanlarda bulduk. Birbirimize yardımlaşma dayanışma anlamında çağrılar oldu. En çok da yakınlarını kaybedenlerin tavırları bizlere çok yakındı. Deprem; Suriyeli ve Türk arasında, zengin fakir arasında fark yaratmadı. Herkes çadırlarda yan yana yaşıyordu. Daha insani, olumlu, pozitif, yani Türk yapısı öyle ve biz de bu birlik beraberliğin içerisinde kendimizi hissettik" şeklinde olmuştur."

Yapılan görüşmelerde STK'ların temsilcilerinin sivil halk tarafından afet yardımları dolayısıyla daha fazla kabul gördüğü ve iki tarafın birbirine olan bakış açılarının daha olumlu olduğu ve bakış açılarının değiştiği anlaşılmıştır.

SONUÇ

Deprem gibi büyük insani yıkımlar yaratan afetler, sosyal bilimcilerin veya politika yapımcıların belki de yüzlerce yılda karşılaşamayacakları bir sosyal laboratuvar ortamları yaratır. Kış koşullarının ağır olması, deprem bölgesinin 11 il gibi büyük bir alanda yıkımların olması ve can kayıplarının çok büyük olması ister istemez devlet kurumlarının müdahalesini geciktirmiştir. Bu kısa gecikme süresinde, insanların nasıl davrandıklarını, krizle başa çıkmak için hangi yöntemleri kullandıkları, birbirleriyle ne tür ilişkiler geliştirdiklerine dair oldukça çarpıcı veriler sunar.

6 Şubat Depremi de birçok şehir merkezini etkileyip bazılarının büyük oranda yıkılmasına vesile olsa da, birçok şeyin yanında, deprem bölgesinde göçmen ve yerli nüfus arasındaki ilişkinin bağlamına, göçmen Suriyeli nüfusun ve onların STK'larının topluma uyum süreçleriyle ilgili normal koşullarda elde edilmesi imkânsız durumların gözlenmesine sebep olmuştur.

Bu durumların en belirgin olanlarından biri, Suriyelilerin oluşturdukları STK'ların mobilizasyon kabiliyetlerinin, diğer Türk ve Suriyeli STK'larla işbirliği düzeylerinin, ulusal ve uluslararası yardımların Suriyeli göçmenlere ve Türk nüfusa ulaştırılmasındaki organizasyon yeteneklerine dair kapasitelerinin gözlenmesi için bir fırsat yaratmıştır. Dezavantajlı konumları nedeniyle depremden daha fazla mağdur olma ihtimali olan Suriyeli göçmenlerin Türk vatandaşlarına nazaran daha yoğun bir mağduriyet yaşamalarını önlemede Suriyeli STK'ların önemli bir pay sahibi oldukları gözlenmiştir.

İlişki, mobilizasyon, organizasyon şeklindeki gözlenen durumlar, arka plandaki sosyal uyumun düzeyi hakkında bir gösterge işlevi de görmüştür. Deprem sürecinde Suriyeli STK'ların işleyiş göstergeleri, bu yapıların buldukları Türk toplumuna belli bir düzeyde uyum sağladıkları ve bu toplumun kültürü, bürokratik ekosistemi, ekonomisinin 'dilinden' konuşabildiklerini göstermiştir. Yani Suriyeli kurumlar, içinde buldukları toplumun 'mantığı' ve 'dili'ni belli düzeyde içselleştirmişlerdir.

KAYNAKÇA

AFAD (2023). Kahramanmaraş'ta Meydana Gelen Depremler Hk. - 34. Basın Bülteni. (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023).

- AFAD (Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2013). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar araştırması. 18.06.2016 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/.../71-2014052014474-afadfaaliyetraporu2013.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Akbal, İ. (2017). Sivil Toplum. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktaş, Hasret (2008). "Batıda ve Türkiye'de Sivil toplum (Gelişim Süreci)". Kamuda Sosyal Politika Dergisi, 2(4), 91-103.
- Aldrich, D. (2008). "The Crucial Role of Civil Society in Disaster Recovery and Japan's Preparedness for Emergencies". Japan Aktuell. III: 81-96.
- Ambraseys, N., & Bilham, R. (2011). Corruption kills. Nature 469(7329), 153-155. <https://doi.org/10.1038/469153a>
- Apak, H. (2016). Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar. *Sosyal Bilimler Genç Akademisyenler Sempozyumu 1 Bildiriler Kitabı*.
- Aslan, Seyfettin (2010). "Türkiye'de Sivil Toplum". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(31), 260-283.
- Bayraktar, Ç. (2023). Deprem bölgesindeki gasplara dikkat çeken uzmanlar 'Önlem alınmazsa bedeli ağır olur' dedi. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/deprem-bolgesindekigasplara-dikkat-ceken-uzmanlar-onlem-alinmazsa-bedeli-agir-olur-dedi-2051225> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Blust, K. (2023). Mexican search-and-rescue dog dies during mission to Turkey. <https://fronterasdesk.org/content/1839081/mexican-search-and-rescue-dog-diesduring-missionturkey#:~:text=Proteo%20died%20from%20the%20harsh,on%20an%20intens e%20international%20mission> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Canpolat, Ç. (2023). Deprem sonrası büyük göç: 400 bin kişi İzmir'e gelebilir! <https://www.oncusehir.com/deprem-sonrasi-buyuk-goc-400-bin-kisi-izmir-egelebilir/88927/> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Causeur (2021, Nisan 27): Les Turcs en France: un "isolat" séparatiste?, 05 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.causeur.fr/les-turcs-en-france-un-isolat-separatiste197281> adresinden alındı. Centre Culturel Anatolie (2020): Qui sommes-nous?, 05 Temmuz 2022 tarihinde <https://cca-anatolie.com/> adresinden alındı
- Causeur (2021, Nisan 27): Les Turcs en France: un "isolat" séparatiste?, 05 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.causeur.fr/les-turcs-en-france-un-isolat-separatiste197281> adresinden alındı. Centre Culturel Anatolie (2020): Qui sommes-nous?, 05 Temmuz 2022 tarihinde <https://cca-anatolie.com/> adresinden alındı
- CNNTürk, (2014). Deprem nedeniyle 72 bin kişi Van'dan göç etti. <https://www.cnnturk.com/turkiye/2011-depremi-van-nufusunu-azaltilti> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Cohen, L., Manion, L. (1994). *Research Methods In Education* (4 ed.). London: Routledge
- Coppola, D. (2007). Introduction to International Disaster Management. Oxford: Elsevier.
- Çaha, Ö. (1998). "Türkiye'de Sivil Toplum Sorunları", Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 10-11, 21-2
- Çeliktaban, D. (2015, 08. Eylül). Göçmenler için ne yapabiliriz. HTHayat. 14.06.2016 tarihinde <http://www.hthayat.com/yazarlar/damla-celiktaban/1031328-gocmenler-icin-ne-yapabiliriz> adresinden edinilmiştir.
- Çorabatır, M., & Hassa, F. (2013). İGAM sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili rapor. 17.06.2016 tarihinde http://www.madde14.org/index.php?title=%C4%B0GAM_-_Sivil_Toplum_%C3%96rg%C3%B Ctlerinin_T%C3%BCrkiye%E2%80%99deki_Suriyeli_M%C3%BClteciler_%C4%B0%C3%A7in_Yapt%C4%B1klar%C4%B1_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar_%C4%B0le_%C4%B0lgili_Rapor adresinden edinilmiştir

- Çorabatır, Metin ve Hassa, Fikret (2013). Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar ile İlgili Rapor, Ankara: İGAM
- Demirer, Y. (2023). Depremi eşitsizliği, eşitsizliğin depremi. Evrensel. <https://www.evrensel.net/yazi/92459/depremin-esitsizligi-esitsizligin-depremi> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Dünya Sağlık Örgütü (2023). Statement – Türkiye/Syria earthquakes. <https://www.who.int/europe/news/item/14-02-2023-statement-turkiye-and-syriaearthquakes#> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).
- Ercan, Hülya (2002). “Türkiye’de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine”, Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 69-79.
- Erdoğan Tosun, G. (2001). Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi. İstanbul: Alfa Basım Yayın
- Erözden, Ozan (1998). “STK’lar ve Hukuki Çerçevde Yenilik Talepleri Üzerine Notlar”, Taciser U. (Der.). Merhaba Sivil Toplum, Helsinki Yurtttaşlar Derneği Yayın Dizisi 10, 13-22.
- Gavrılıs, G. (2001). “Covering Disasters, Natural or Otherwise: Media, Politics, and the Public Sphere in Post-Earthquake in Turkey”. New Perspectives on Turkey. XXIV: 141- 164.
- GİGM Göç İstatistikleri, <http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713>, Erişim Tarihi:06.04.2018
- Göksedef, E. (2017, May 3). *26 kamp, 81 şehirde Suriyeliler*. Al Jazeera Turk – Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar, Türkiye ve Çevresindeki Bölgeden Son Dakika Haberleri ve Analizler. <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/26-kamp-81-sehirde-suriyeliler>
- Hayata Destek Derneği. (2016). Suriyeli mülteci çocuklar ve vatansızlık riski bulanık mekanlarda gölgede kalanlar. 16.06.2016 tarihinde <http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-Vatansizlik-Riski-Raporu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Hunger, U. (2005). Ausländervereine in Deutschland. Eine Gesamterfassung auf der Basis des Bundesausländervereinsregisters. *SelbstHilfe. Wie Migranten Netzwerke knüpfen und soziales Kapital schaffen*, 221-224.
- IOM (2022). “World Migration Report 2022”, <https://publications.iom.int/books/worldmigration-report-2022> (Erişim Tarihi 5.6.2022).
- Keyman, Fuat (2004 a). “Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No:3”, https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/keyman_std_3.pdf (Erişim Tarihi 5.6.2022).
- Keyman, Fuat (2006). Türkiye’de Sivil Toplumun Serüveni: İmkânsızlıklar İçinde Bir Vaha, Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
- Lopez carresi, A. vd. (2014). Disaster Management: International Lessons in Risk Reduction, Response and Recovery. Oxon: Routledge
- Luna, E. M. (2014). “Community-Based Disaster Risk Reduction and Disaster Management”. Disaster Management - International Lessons in Risk Reduction, Response and Recovery. (ed. Alejandro Lopez Carresi vd.). Oxon: Routledge: 43-62.
- Maskrey, A. (2011). “Revisiting Community-Based Disaster Risk Management”. Environmental Hazards. X/1: 42-5.
- Mazlumder. (2014). Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu. 15.06.2016 tarihinde <http://www.mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%20C5%9EIN%20DA%20>

- YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU(22).pdf adresinden edinilmiştir.
- Mültecilerle Çalışan STK'lar Ağ Haritası (2022) <https://graphcommons.com/graphs/0711e621-a8c5-4651-a1d6-33106c7bb3f1> (Erişim Tarihi 10.5.2022)
- Nargül, S. (2019). La Participation Politique Et Les Associations Dans La Diaspora Turque en France: Cas de Paris et Strasbourg. (Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi, İstanbul
- NTV (2023). Hasar tespit çalışmalarında son durum: Yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı bina sayısı 118 bin. https://www.ntv.com.tr/turkiye/hasar-tespit-calismalarinda-sondurumyikik-acil-yikilacak-ve-agir-hasarli-bina-sayisi-118-bin,IO_vWoWYlkyITkWr4SIQ3A (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023).
- Observatoire- Immigration (2021, Nisan 29): Les Turcs en France: un “isolat” séparatiste? 15 Temmuz 2022 tarihinde https://observatoire-immigration.fr/wpcontent/uploads/2021/04/OID_Les-Turcs-en-France.pdf adresinden alındı
- Onbaşı, F. (2005). Sivil Toplum. İstanbul: Epokhe.
- Onger, D., F. (2010, Ekim 21). Fransa'daki Türk Varlığı. TASAM. 01 Temmuz 2022 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4208/fransadaki_turk_varligi adresinden alındı
- Onger, D., F. (2010, Ekim 21). Fransa'daki Türk Varlığı. TASAM. 01 Temmuz 2022 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4208/fransadaki_turk_varligi adresinden alındı
- Ozan, Ebru Deniz (2014). “Sivil Toplum”, Atılgan, Gökhan ve Aytekin, E. Atilla (Der.). Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler. İstanbul: Yordam Kitap, 99-108.
- Özerdem, A. – S. BARAKAT (2000). “After the Marmara Earthquake: Lessons for Avoiding Short Cuts to Disasters”. *Third World Quarterly*. XXI/3: 425-439.
- Özerdem, A. – T. JACOBY (2006). *Disaster Management and Civil Society Earthquake Relief in Japan, Turkey and India*. London: I.B. Tauris.
- Peker, A. E., & Şanlı, İ. (2022). Deprem ve göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ deprem örneği. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 125-154.
- Polat, (2023), SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK) YÖNETİMİ
- Sansür, L. (2023). Sağlık meslek örgütleri: Enkaz altında hipotermiden ölenler var. <https://www.sozcu.com.tr/2023/saglik/ttbden-deprem-aciklamasi-enkaz-altindahipotermiden-olenler-var-7585265/> (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).
- Sarıbay, Ali Yaşar. (1997). “Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum”, *Liberal Düşünce*, 6, 32-43.
- Sarıtaylı, T. (2020, Aralık 04). Fransa İçişleri Bakanı Darmanın, Ülkedeki 76 Camiye Yapılacak Denetimlerin Başladığını Açıkladı. *Haberler.com*. <https://www.haberler.com/politika/fransa-icisleri-bakani-darmanin-ulkedeki-76-camiye-13778991-haberi/> adresinden alındı
- Sezik Murat (2019). “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri ve Sorun Alanları”, *R&S- ResearchStudies Anatolia Journal*, 2(4), 118-125.
- Sigad, L. I., & Eisikovits, R. A. (2013). Grandparenting across borders: American grandparents and their Israeli grandchildren in a transnational reality. *Journal of Aging Studies*, 27(4), 308-316.
- Sönmez, M. (2011). Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı deprem hasar riski analizi: Zeytinburnu (İstanbul) örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (56), 11-22
- Südaş, İ. (2004). Effects of Marmara Earthquake of August 17, 1999 on Population and Settlement: Case of Gölcük (Kocaeli). *Aegean Geographical Journal*, 13, 73-91.

- Şenol, C. (2020). Türkiye'de Meydana Gelen Büyük Depremlerin Yerleşme ve Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri (1927-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (4), 620-644.
- Toros, A. (2008). Önsöz. Sorunlu Bölgelerde Göç içinde (ss. 9-11). Ankara: Global Strateji Enstitüsü
- TTB (2023). TTB Deprem Bülteni #7: Bulaşıcı Hastalıklar Açısından En Riskli Dönemdeyiz, Önlemler Bir An Önce Alınmalı. https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=3e2db60a-abcf-11ed-9a7d94c3131533bf (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).
- Türk, Gül Dilek (2016). "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme". *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145-157.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitelikte bir araştırma tekniği: *Görüşme, Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Ufak da olsa mültecilere yardımım dokunsun diyenlere 10 tavsiye. (2015, 3 Eylül). Onedio. 14.06.2016 tarihinde <http://onedio.com/haber/ufak-da-olsa-multecilere-yardimim-dokunsun-diyenlere-10-tavsiye-578921> adresinden edinilmiştir.
- Usta, A. (2019). Evreleri ile bilimsel araştırma süreci ve raporlaştırılması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 6(13), 85-101.
- Ürekli, F. (2010). Osmanlı döneminde İstanbul'da meydana gelen afetlere ilişkin literatür. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (16), 101-130.
- Werker, E. ve Ahmed F. Z. (2007, October 27), "What Do NonGovernmental Organizations Do?", *Journal of Economic Perspectives* <http://www.hbs.edu/research/pdf/08-041.pdf>
- Yavuzer, Hasan ; Amerika'daki Türkler ve Kurmuş Oldukları Türk Dernekleri *Turks and Turkish Foundations Established in America*, zFwt Journal of World of Turks, 2009.
- التقارير/تركيا-نغير-عام-للسوريين-لإغاثة-منكوبي-الزلازل-تقرير (t.y.). Geliş tarihi 08 Nisan 2023, gönderen <https://www.aa.com.tr/ar/2829856/الزلازل-تقرير-للسوريين-لإغاثة-منكوبي-الزلازل-تقرير>
- https://siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/istatistikler/YabancıSTK/izin_verilen_li_stesi_tr.pdf
- https://www.academia.edu/3459001/Amerikadaki_T%C3%BCrkler_ve_Kurmu%C5%9F_Oldukları_Türk_Dernekleri
- <http://forumusa.com/turk-toplumu/abddeki-turk-sivil-toplum-kuruluslari-tek-cati-altinda/>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa>
- <https://www.memleket.com.tr>
- <https://www.abdpost.com/amerika-daki-turk-dernekleri/41131/>
- Bonyan. (2023). <https://bonyan.ngo/about-us/>
- Orange. (2023). <https://orange.ngo/>
- Önder – منظمة الرواد للتعاون والتنمية (2023). <http://onder1.org/?lang=tr>
- Sened. (2023). <https://sened.ngo/>
- <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2013.06.002>